

Bruno Luverà:

I CONFINI DELL'ODIO

Il nazionalismo etnico e la nuova destra europea

Roma, Editori Riuniti 1999, 190 s.

Italský publicista Bruno Luverà navázal na svoji předcházející studii, věnovanou genezi „nových nacionalismů“ a „evropského“ regionalismu v oblasti Tridentina-Horní Adige (*Oltre il confine. Regionalismo europeo e nuovi nazionalismi in Trentino Alto Adige*, Bologna, Il Mulino 1996), další knihou se znatelně širším záběrem a s příznačným názvem „Hranice nenávisti“, doprovobeným věcným podtitulem „Etnický nacionalismus a evropská nová pravice“. Tato kniha je rozdělena do pěti částí: „Výzva identity“ (I), „Padání a Evropa regionů“ (II), „Nová populistická a regionalistická pravice“ (III), „Etnonacionalistická internacionála“ (IV), „Závěr: soužití či secese“ (V). Vlastnímu výkladu předchází ještě předmluva Lucia Caracciola, redaktora časopisu *LiMes*, přičemž na závěr knihy je zařazen poměrně rozsáhlý aparát poznámek a odkazů spolu se seznamem literatury a jmenným rejstříkem. Pokud jde o hodnocení této knihy, je třeba vzít v úvahu, že tato práce osciluje mezi polohou politologicky orientovaného analytického komentáře a polohou politicky angažovaného publicistického pamfletu. Propojení těchto poloh se přitom dá do jisté míry pochopit, vzhledem k eminentně politické a kontroverzní povaze tématu, jemuž Luverà věnoval svou pozornost. Jádrem knihy je nepochybně třetí a čtvrtá kapitola („Nová populistická a regionalistická pravice“, „Etnonacionalistická internacionála“), kde jsou rozpracovány ústřední teze, ve vyhocené podobě obsažené rovněž v závěrečné kapitole. Luverà nejprve ukazuje na četné – a nikoli náhodné – momenty afinity u skupiny politických stran a hnutí, spojujících prvky pravicového populismu a etnického nacionalismu, resp. regionalismu. Luverà se do-

mnívá, že tyto bytostně příbuzné *xenofobní populistické* stranicko-politické formace *de facto* utvářejí „etnonacionalistickou internacionálu“, ohrožující v celoevropském kontextu přímo či nepřímo základní principy demokracie a občanské společnosti. Za nejvýraznější reprezentanty této „internacionály“ pokládá Luverà Ligu Severu (LN), rakouské *Freiheitlichen*, francouzskou Národní frontu (FN) a od ní odštěpené skupiny, Vlámský blok (VB) a bavorskou Křesťansko-sociální unii (CSU), v personalizované rovině pak šestici politických předáků U. Bossi – J. Haider – J. M. Le Pen – B. Mégret – K. Dillen – E. Stoiber. Tato zajímavá – a úmyslně provokativní – konstrukce je ovšem sporná. Koncept „etnonacionalistická internacionála“ je evidentní nadsázkou, byť – což se autorovi posuzované knihy úspěšně podařilo doložit – pozoruhodné afinity mezi uvedenými stranami skutečně existují. Otázkou je, jak tyto afinity uspokojivě vysvětlit a co vše se z jejich existence dá vyvodit. Luverà v této souvislosti zdůrazňuje, že mikronacionalistická politika Ligy Severu, rakouských *Freiheitlichen*, CSU a Vlámského bloku představuje příklad *splynutí populistické politiky, etnofederalistických projektů a ideologie nové pravice*. Etnický definovaný „proevropský“ regionalismus podle něj znamená jasný krok zpět vzhledem k *žádoucím heterogennímu národnímu státu*, založenému na principu občanského národa. Regionalismus ve své mikronacionalistické verzi, využívající identitární kontramobilizace, se prý vrací „ke kořenům“, ke své *původní pravicové politické kolokaci* (srv. např. s. 144–147). Tato perspektiva je ovšem poněkud jednostranná a v důsledku této jednostrannosti heuristicky nevýhodná. Nelze přehlédnout, že Luverà uspokojivě neřeší problém zjevné *heterogenosti autonomistických a independentistických západoevropských* politických stran a hnutí (kdyby zde šlo o skutečně celoevropský rozměr – byla by tato různorodost ještě zřejmější). Připouští sice, že využívání identitární mobilizace či „identitizující strategie“ nelze *paušálně* politologicky zhodnotit,

neboť záleží, s jakými projekty, s jakým hodnotovým horizontem a jakým politickým kontextem jsou takovéto strategie spjaty, ale bohužel toto vědomí se dostatečně neprojevovalo při konstrukci konceptu „etnonacionalistická internacionála“. Proč vůbec hovořit o „etnonacionalistické internacionále“, když etnický nacionalismus (představující sám o sobě poněkud sporný pojem) může být spojen s *významně odlišnými* politickými orientacemi a projekty? Může-li k „etnonacionalistické internacionále“ patřit bavorská CSU, proč ne také *Herri Batasuna*? O deskriptivní a heuristické užitečnosti politologického schématu, jenž by do jedné kategorie zahrnul CSU a *Herri Batasuna*, si netřeba činit iluze. To ovšem není zcela jediné slabé místo Luverovy argumentace. Luverà je sice s to poukázat na různé politologicky zajímavé a politicky relevantní aspekty xenofobního populismu, defenzivní protekcionistické etnicizace, heterofobního kulturalismu, „diferencialistického rasismu“ vyznávajícího zásadu „každý ve svém, apartheid pro všechny“ (s. 116–117 a n.) atp., ale to je téměř vše. Pokud mu opravdu šlo o sepsání účinného pamfletu v rámci „kulturních válek“, pak je třeba říci, že jeho argumentace není příliš přesvědčivá ani koherentní. Například Luverova kritika „diferencialistického rasismu“ je neobyčejně sterilní a neúčinná. Zejména neadekvátní operování pojmem solidarity jej přivedlo k vnitřně rozporné a v každé seriózní diskusi neudržitelné pozici, neberoucí dostatečně v úvahu, že kupříkladu rozdíl mezi etnickým a neetnickým federalismem není dán odmítáním principu solidarity jako takového, nýbrž vymezováním legitimního rámce pro uplatňování solidarity, tj. rámce pro utváření či reprodukci legitimního politického systému, politické obce. Míra a povaha inkluзивity, resp. exkluzivity je spjata právě s řešením tohoto klíčového problému. Předpokládat, že *jakákoli* inkluзивita je – jaksí samo sebou, z definice – legitimní a politicky prospěšná, je nesmírně naivní. Totéž platí ovšem i o kultu exkluzivity. Samozřejmě, tento moment nečiní knihu, již napsal Bruno

Luverà, celkově méně zajímavou. Luverova kniha totiž – byť nechtěně – ilustruje totiž „liberální multikulturalistické“ kritiky xenofobního populismu. Pozice xenofobního kulturalismu je silná v tom, že může využívat obav z rizika konfliktů přímo spjatých s expanzí multikulturalistické „teorie“ i „praxe“, zatímco propagátoři multikulturalismu jako Luverà opakují moralizátorské fráze o „jediné cestě“ a prostě nemohou riziko takových konfliktů vyloučit. Moralizátorské fráze, v horším případě spjaté s ujišťováním, že „vše dobře dopadne“, působí neméně trapným dojmem, jako instrumentalizované a úmyslné vyvolávání a stupňování nesnášenlivosti k „cizím“. V takto rozehrané hře xenofobní populisté prakticky nemohou politicky prohrát – v každém případě nemohou *úplně* prohrát – zatímco pro multikulturalisty platí, že v tomto horizontu nemohou nikdy úplně vyhrát, zato se mohou nečekaně snadno politicky zcela znemožnit.

Maxmilián Strmiska

Jana Čechurová:

ČESKÁ POLITICKÁ PRAVICE. MEZI PŘEVRATEM A KRIZÍ

1. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1999, 124 s.

V druhé polovině devadesátých let začíná být zaplňována mezera na výzkumném poli historie českých politických stran. Novou éru zahájil Jiří Malíř svou publikací *Od spolku k moderním politickým stranám* (373 s.), dále v letošním roce posmrtně vydané dílo Tomáše Pasáka *Český fašismus* (486 s.) a v malém předstihu před Pasákem *Česká politická pravice* Jany Čechurové. Mírná kritika, jíž bude práce podrobena, může být alespoň částečně ospravedlněna nepoměrem mezi rozsahem knihy právě recenzované a knih zmíněných v úvodu.

Nejprve se jeví nezbytným konstatovat jis-